

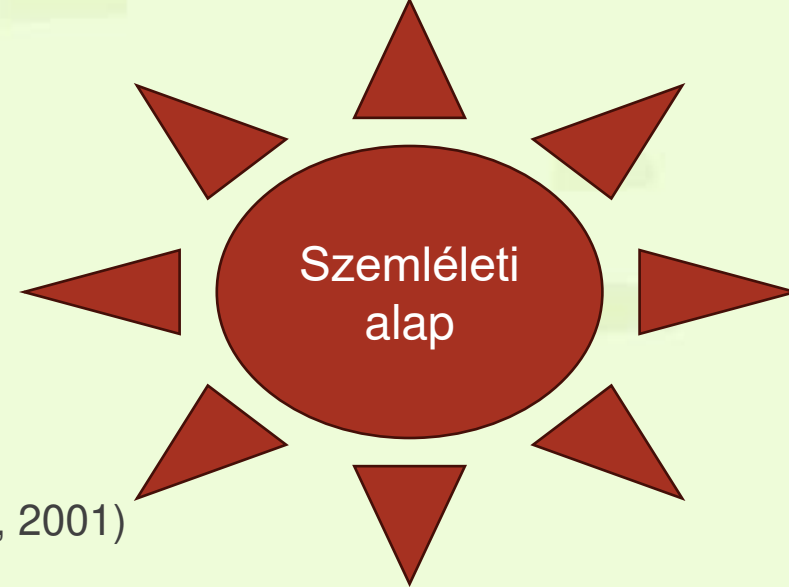
ADHD ÉS AUTIZMUS – TÁRSAS HELYZET, JÓLLÉT

Szigethi Zsófia

szigethi.zsofia@gmail.com

Az inkluzív iskola

- Integráció / inklúzió?
- „mindenki számára hatékony iskola” (Ainscow, 2001)

a gyerekek közti különbséget természetesként kezeli, erőforrásként tekint rájuk

az inkluzív nevelés megvalósítása így fejlesztési folyamatként is értelmezhető, amelynek során az intézmény alkalmassá válik minden egyes gyermek – legyen az sajátos nevelési igényű, hátrányos helyzetű vagy éppen kiemelkedően tehetséges – nevelési szükségleteinek kielégítésére.

- Csépe, V. (2008). A különleges oktatást, nevelést és rehabilitációs célú fejlesztést igénylő (SNI) gyermekek ellátásának gyakorlata és a szükséges teendők. In Fazekas Károly, Köllő János, Varga Júlia (szerk.), Zöld könyv A magyar közoktatás megújításáért. Budapest: ECOSTAT, Budapest. 139–165.
- Ainscow, M. (2001). Understanding the Development of Inclusive Schools – Some notes and further reading. The University of Manchester

Inklúziós Index

Gyakorlati
segítség az
inkluzív
környezet
kialakításához

- Az inklúzió fejlesztése **csökkenti a kirekesztés** fenyegető veszélyét.
- Az inklúzió a tanulók közti **különbségek felismerésével** kezdődik.
- Az a munka, melyet egy-egy tanuló nehézségeinek felismerésébe és csökkentésébe fektetünk, a későbbiekben sok más tanuló hasznára is lehet, akiknél kezdetben a tanulás még nem ütközött különösebb problémákba. A **különbségek a tanulást támogató tényezőkké** válnak.
- A tanulási nehézségek és a fogyatékoságok **szociális modellje** ellentétben áll az orvosi modellel, mely szerint a nevelésben-oktatásban jelentkező nehézségek a gyermek vagy fiatal rendellenességeiből, fogyatékoságából erednek. A szociális modell szerint a tanulás és részvétel akadályai fakadhatnak az intézmény jellegéből, vagy a tanulók és az őket körülvevő környezet – a személyek, a programok, az intézmények, a szemléletek, a szociális és gazdasági körülmények – kapcsolatából adódnak.
- https://www.eenet.org.uk/resources/docs/Index_Hungarian.pdf

Az ADHD

- Leggyakoribb gyermekpszichiátriai eltérés (kb. 5%)
- Fiú-lány arány gyermekkorban 3:1, később kiegyenlítettebb
- Háttérében összetett, multifaktoriális kórok, változatos neurobiológiai és neuropszichológiai állapot áll
- Komorbiditás (pl. oppozíciós zavar, autizmus, OCD, tic zavarok stb.)

Az ADHD-ra jellemző viselkedések

- Hiperaktivitás
- Figyelemzavar
- Impulzivitás

Önértékelési
problémák

A fenti viselkedések bizonyos mértékig, egy adott életkorban bármelyik gyereknél előfordulhatnak

Mikortól tekintjük „kórosnak”?

az adott helyzetben, illetve életszakaszban túlzott mértékben, vagy nem odailő módon fordul elő - mennyire korlátozza a gyermek teljesítményét, jól-létét, milyen akadályt jelent a társas kapcsolataiban, iskolai helyzetében, a családon belüli érzelmi viszonyok terén?

(funkcióromlás)

ADHD - pozitívumok

- Hiperfókusz
- Rugalmasság
- Kreativitás
- Igazságérzet
- Spontenitás
- Bátorság
- Magas energiaszint

A tünetek nem bináris módon jelennek meg, hanem kontinuumon helyezkednek el.
ADAPTÍV – KÁROSÍTÓ

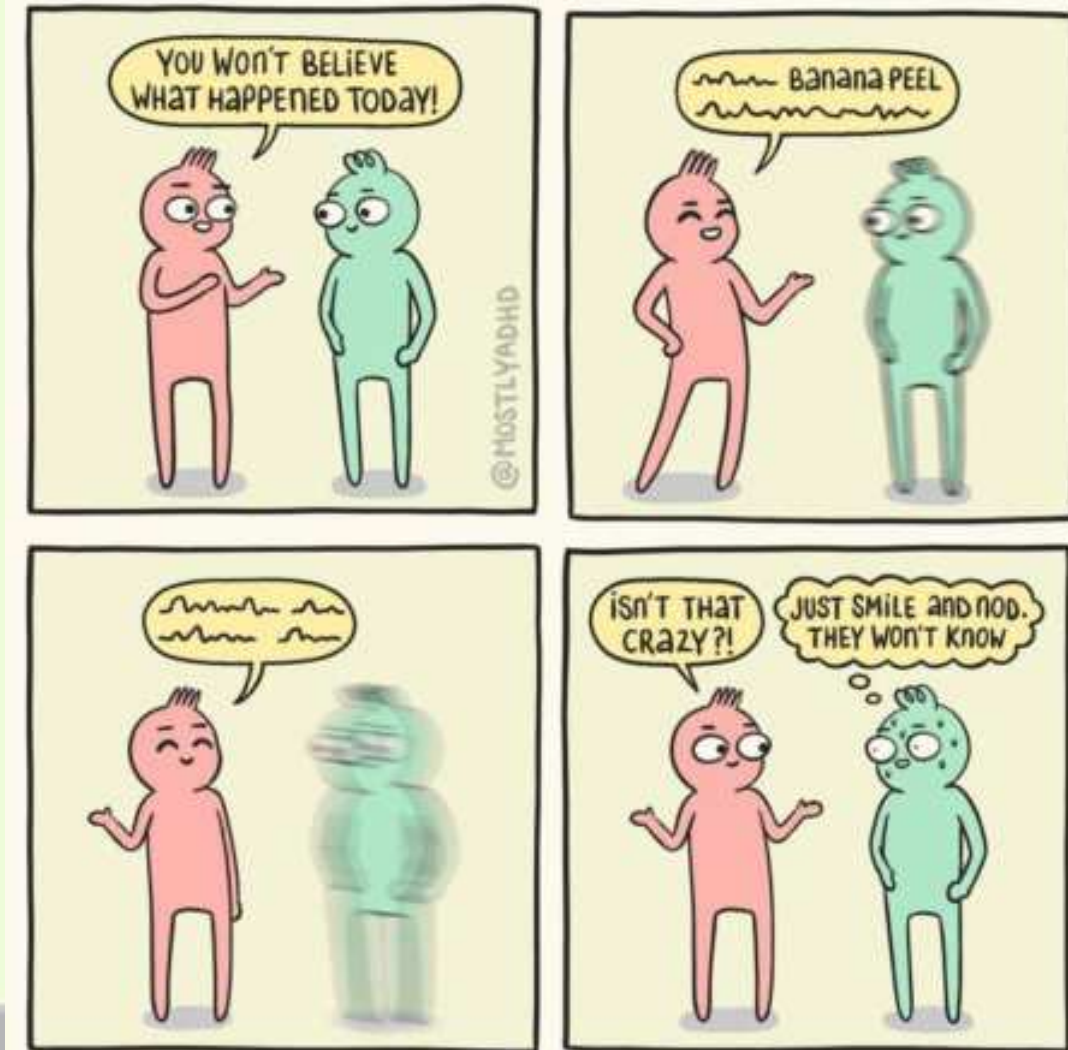
Lány ADHD

- Főleg figyelmetlenség, kevésbé „zavaró” viselkedések
- Sok beszéd
- Gyakran jól kompenzált nehézségek, maszkolás
- Kései diagnózis (ha egyáltalán...)
- Társuló problémák

Az ADHD-s gyerekek szociális készségei

- **A nehézségek levezethetőek a hármas tünetcsoportból**
- Figyelemzavar
 - Szociális készségek megszerzése
 - Játékokban, beszélgetésekben való részvétel
 - Folyamatos beszéd kódolása, reagálás
- Hiperaktivitás
 - Nehézségek a szabály- vagy szerepjátékokban, irányítás
 - Túl sok beszéd, izgás-mozgás, várakozás
- Impulzivitás
 - Kevésbé hatékony érzelmi szabályozás
 - Szélsőséges, kevésbé észszerű reakciók

Az ADHD-s gyerekek társas helyzete

Társas elszigeteltség -> közösségi szabályok betartása??? Eredményes tanulás???

- Objektív (társas elszigeteltség) és szubjektív (elégedetlenség a társas kapcsolatokkal) szociális problémák
- Az ADHD tüneteit mutató összes korosztály jelentős megbélyegzésben részesül
- az ADHD-s gyerekeknek alacsonyabb a szociális elfogadottságuk, kevésbé kedveltek és gyakrabban utasítják el őket társaik, gyakrabban kerülnek a „nem barát” kategóriába egy közösségen belül

Az ADHD-s gyerekek társas helyzetét befolyásoló tényezők

- Kutatások:
- magatartási problémák, a depresszió és a negatív szülői magatartás
- végrehajtó működés, a pragmatikai képességek és a mentalizáció tipikustól eltérő működése

kockázati faktorok

- tevékenységekben való részvétel és a szülők bevonása
- társas elfogadás és a jó szociális készségek

védőfaktorok

Az autizmus

Veleszületett idegrendszeri másság

Okok

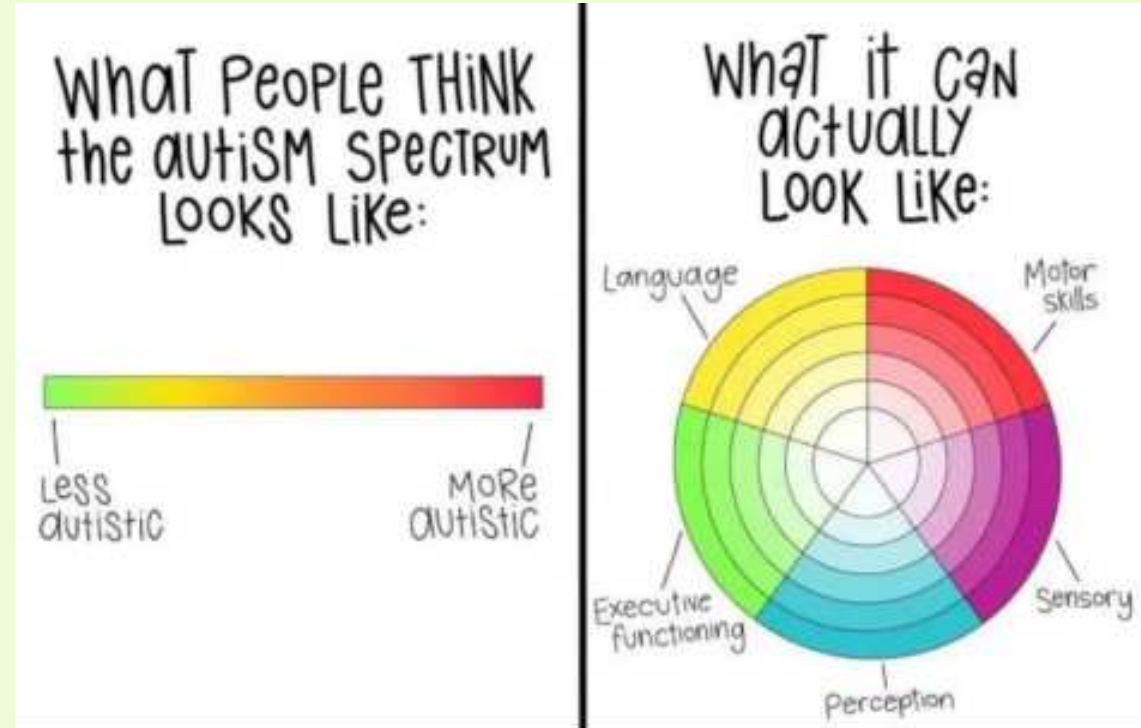
- Változatos
kockázati- és védőfaktorok

- Genetika

- Környezeti
tényezők

Az autizmus spektruma

Előfordulási gyakoriság

Az autizmusra jellemző viselkedések

- **NAGYON VÁLTOZATOS TÜNETEK A VISELKEDÉSBEN**
- **kölcsönös társas kommunikáció** (szó szerinti értelmezés, élménymegosztás, vigasz, szokatlan mimika, gesztusok stb.)
- **rugalmas viselkedésszervezés** (sajátos érdeklődés, választás nehézsége, ragaszkodás a megszokotthoz, játék eltérései stb.)
- **SZENZOROS ÉRZÉKENYSÉG**

WHAT A SENSORY OVERLOAD FEELS LIKE

Az autizmus és az ADHD háttere – naiv tudatelmélet

Naiv tudatelmélet sérülése

sajátos (humán) képesség arra, hogy mentális állapotokat tulajdonítsunk különböző személyeknek, és a viselkedésüket ez alapján magyarázzuk, illetve ebből következtessünk várható cselekedeteikre

Az autizmus és az ADHD háttere – végrehajtó működések

Végrehajtó működések zavara

- az a képesség-halmaz, amely kontrollt gyakorol a viselkedés és a viselkedés mögött álló kognitív és pszichés folyamatok felett
- impulzuskontroll, helytelen válaszok gátlása, figyelem irányítása, szervezett, szisztematikus keresés képessége, tervezés, valóság és saját cselekedetek monitorozása, gondolkodás és cselekvés rugalmassága, munkaemlékezet

A támogatás módszertani alapjai - bejósolhatóság

- Napirend használat
- Felkészülés a változásokra (pl. új tanár, osztálytárs, alsó-felső váltás stb.) és váratlan helyzetekre (pl. kirándulás, programok) – szociális forgatókönyvek
- Kiszámítható elvárások (hf, értékelések stb.)
- Kommunikáció adaptálása
 - Érthető, tömör
 - Szó szerinti értelmezést, beszédértési, figyelmi nehézségeket figyelembe veszi

Szociális forgatókönyvek

- Nehéz, zavarba ejtő társas eseményekre készít fel
- azonosítja és leírja (tehát vizuálisan jeleníti meg, konkrétta, állandóvá és érthetővé teszi) egy helyzet lényeges szociális jelzéseit, a kívánt helyes reakciókat, viselkedéseket
- Figyelembe vesszük az adott gyermek képességeit
- Szóban megfogalmazott történet + képek, rajzok

Példák, további információk:

<https://fszk.hu/wp-content/uploads/2018/01/Seg%a9danyagok-%b6sszes%adtett.pdf>

SZERDA SOPRONBAN

DÉLELŐTT

- JÁTÉK A SZÁMÍTÓGÉPEN
10:15 - 16 ✓
- MEDENCÉBEN STRANDOLÁS ✓
KB. 11 - 16
- PING-PONG, FUTÓGÉP, LÉPCSŐZŐ,
EVEZŐGÉP, STABABICIKLI
VAGY KB. 12 - 16
OLVASÁS A KERTBEN

DÉLUTÁN

- EBÉD 12:30 - KOR
- JÁTÉK A SZÁMÍTÓGÉPEN VAGY
OLVASÁS 14:00 - 16
- SÉTA AZ EGYETEMRE
(ARBORÉTUM, KÜLÖNBÖZŐ GYŰJTŐMÉ-
NYEK)

ESTE

- 18:00 - VACSORA
- UTÁNA PÁLÓS PINCE, NA GYON
SZÉP ÉS RÖVID SÉTA. → BARLANGBA VÁJT
JÁRATOK

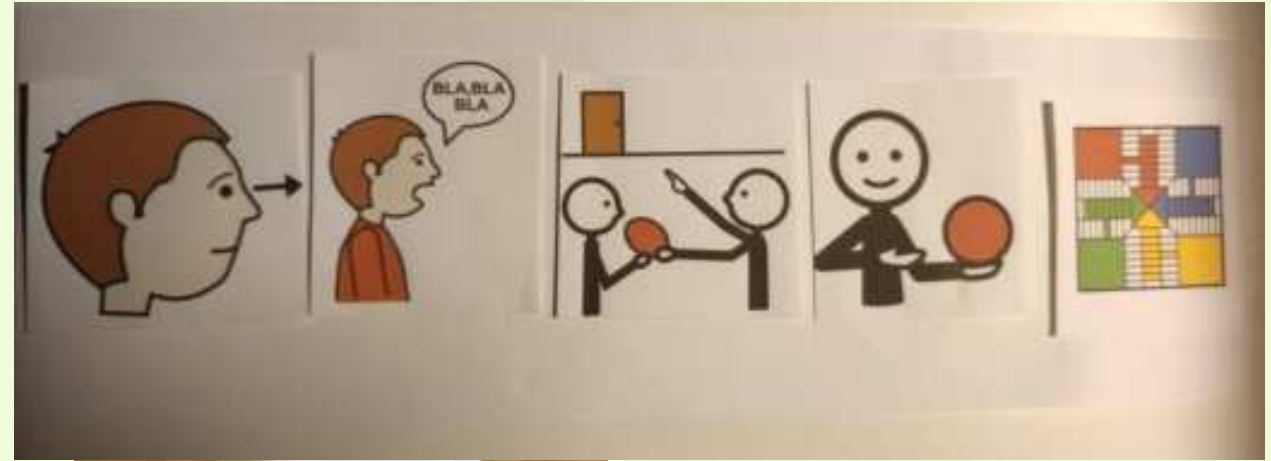
A támogatás módszertani alapjai – vizuális támogatás

- A vizuális támpontok kiemelkednek a környezetből
- Munkarendek, folyamatábrák
- Vizuális időjelzők
- Emlékeztetők viselkedési szabályokra
- Jutalom előrejelzők

Munkarendek, folyamatábrák

- ① Beszélgetés
- ② Feladat
(megfigyelés, osztás)
- ③ En-könyv
- ④ Feladat
(Szerepjáték-
módi)
- ⑤ Relaxáció
- ⑥ Szabad játékok
- ⑦ jutalom 😊

kiadott:
58. o. 1.
Járodalom
kőre - fizet
K. 78. o.
Nyelvből
67. o. 1, 2
68. o. 3
Tessérel
fizet

Vizuális időjelzők

Emlékeztetők viselkedési szabályokra, jutalom előrejelzők

A támogatás módszertani alapjai – tananyag adaptáció

- **SNI Irányelv:** *„A kerettantervek adaptálása szempontjából az autizmus súlyosságát, az intelligenciát és a nyelvi képességeket egyaránt figyelembe kell venni. Mivel autizmus spektrum zavar az értelmi képességek bármely szintjén jelen lehet, a többségi iskolák kerettantervét, valamint az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára és a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettantervet egyaránt adaptálni szükséges autizmusra. „*
- *„A tananyagot mennyiségi és minőségi szempontból módosítani és redukálni kell a tanulók speciális szükségletei szerint.*
- **Szakértői véleményben foglaltak érvényre juttatása!**

A tananyag adaptáció szempontjai

- Általánosítás nehézségei
- Nehézségek szociális elemek megjelenésekor
- Szó szerinti értelmezés – átvitt értelmű tartalmak
- Verbális utasítások értelmezésének nehézsége
- Gyakori figyelemzavar
- Jövőre irányultság, feladat céljának nem értése
- Csoportmunkában részvétel

Típusos erősségek tananyag szempontjából

- a vizuális információ megértése
- tanult rutinokhoz való alkalmazkodás
- jó mechanikus memória
- érdeklődésének megfelelő témánál kiemelkedő koncentráció

A támogatás módszertani alapjai – társas helyzetek megértése

- A részvétel a társas-kommunikációs helyzetekben nem feltétlenül „szándék” kérdése
- Gyakori félreértések
- Mentális állapotok tulajdonítása nehéz lehet
- Újabb kutatások – a „klinikai környezetben” végzett szociális „fejlesztés” kevésbé hatékony, mint ha ugyanez helyben történik
- Valós problémákra azonnali reakció

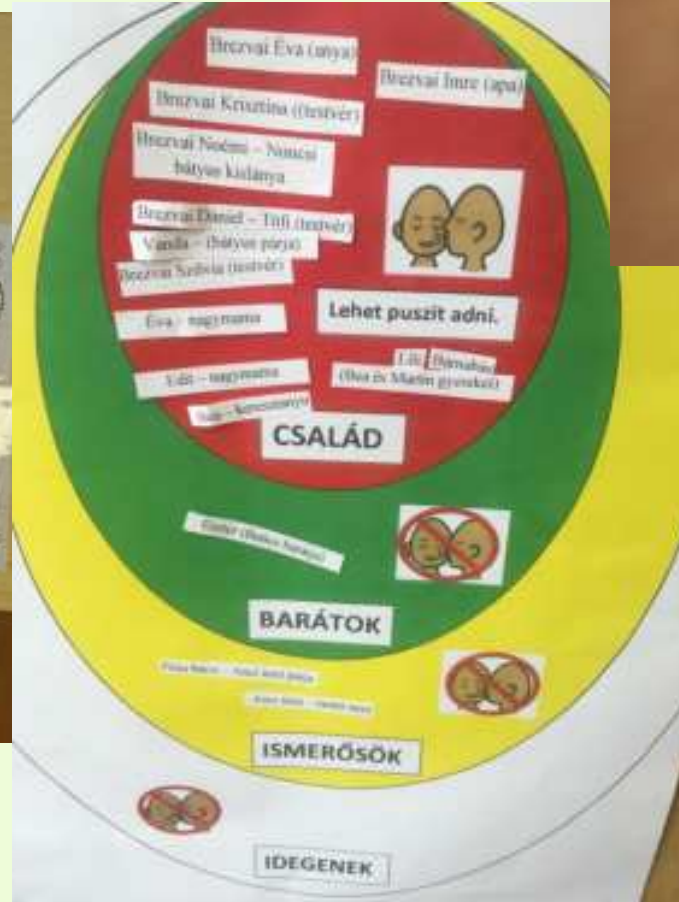

A társas helyzetek megértésének elősegítése

- Mentalizáció tanítása
- Egyes társas helyzetek lelassítása, értelmezése (Mit érezhet? Mit gondolhat?)
- Megfelelő kommunikációs rutinok kialakítása (pl. játékba beállítás, kérdés, elutasítás) – valós élethelyzetekben

Társas készségek fejlesztése

Mit tehet az iskolapszichológus?

- Felismerés
- Egyéni/kiscsoportos foglalkozás
- Együttműködés a pedagógusokkal
- Együttműködés a szülőkkel
- A befogadó közeg felkészítése

Felismerés

- Megfigyelések osztályhelyzetben
- Kétszemélyes megfigyelések
- Szülőkonzultáció

- Gyanú – megfelelő kommunikáció a szülőkkel és a pedagógusokkal (konkrét viselkedések megfogalmazása, erősségek kiemelése, pozitív hangvétel, partnerség)
- Hová küldjem? (pedagógiai szakszolgálatok, gyermekpszichiátria, alapítványok)
- Van értelme a diagnózisnak? Mivel nyugtathatom meg a szülőt?

Egyéni/kiscsoportos foglalkozás

- Támogatás – nem feltétlen „fejlesztés”
- Célok kijelölése (közösén)

Egyéni kiscsoportos foglalkozás

A hatékony beavatkozások közös jellemzői:

- Vizuális segítségek (szabálykártyák, jutalom előrejelzők, folyamatábrák, beszélgetési forgatókönyvek, sorrakerülést jelző eszközök stb.)
- Bejósolhatóság (napirend, munkarend, időjelzők stb.)
- Konkretizálás (konkrét tartalmakon tanulás)
- Kiscsoportos vagy kétszemélyes helyzetben direkt tanítás
- Fokozatosság
- Általánosítás
- Megfelelő célok kitűzése
- Egyénre szabottság

Egyéni kiscsoportos foglalkozás

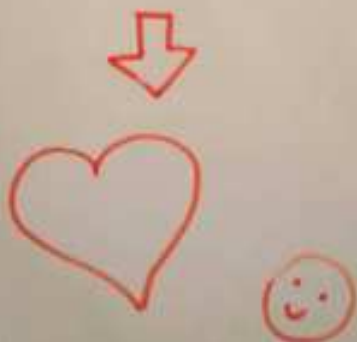
Módszerek:

- Babzsák Fejlesztő Program
- Én-könyv
- Személyes napló
- Szociális történetek
- Szociális forgatókönyvek

AMIT TEHETEK, HA DÜHÖS VAGYOK

- 1) PÁRNA ZOKOLÁS
- 2) HÉTFŐREZÉSEM ZSÓFIVAL VAGY ANNYIVAL (MINDEN HÉTVEZÉKEN ÖSSZE A SZÜV)
- 3) PÁRKÉPÉS
- 4) ZENEHALLOGATÁS
- 5) ÖLELÉS

AMIKET ÉN SZERETEK CSINÁLNI

- KÖNYVET NÉZEGETNI
- ZENÉT HALLGATNI
- TÉVÉZNI
- ANYUKÁCAT JÁTSZANI

AMIKET ELMONDHATOK MAGYARÓL

AZ ÚJ SZILIKON

- VAN EGY TESTM
- KIK A RÉGI BARÁTAIM (NÓCI, FÁBOKKA, MILÁU...)
- NINCS HALLÁLLATUNK
- HALOTT PÉNZT SZERETEM
- 12 ÉVES VAGYOK
- KERESNEK A LLATOK A CICA
- LEGYOBBAN KÖNYVET NÉZEGETNI ÉS OLVASNI SZERETEK.

Vitadéma:

Kerekmeze

Eldnye:

- nagyon szeretem (szereplőkre)
- Fog van a ring tengeresszel
- meggyújtam

Hátránya:

- a többiek utálják, csak a jelleme
- csak akkor, amikor nézem
(pl. bolcsis, hűtő, pelenkás, gőrcs)

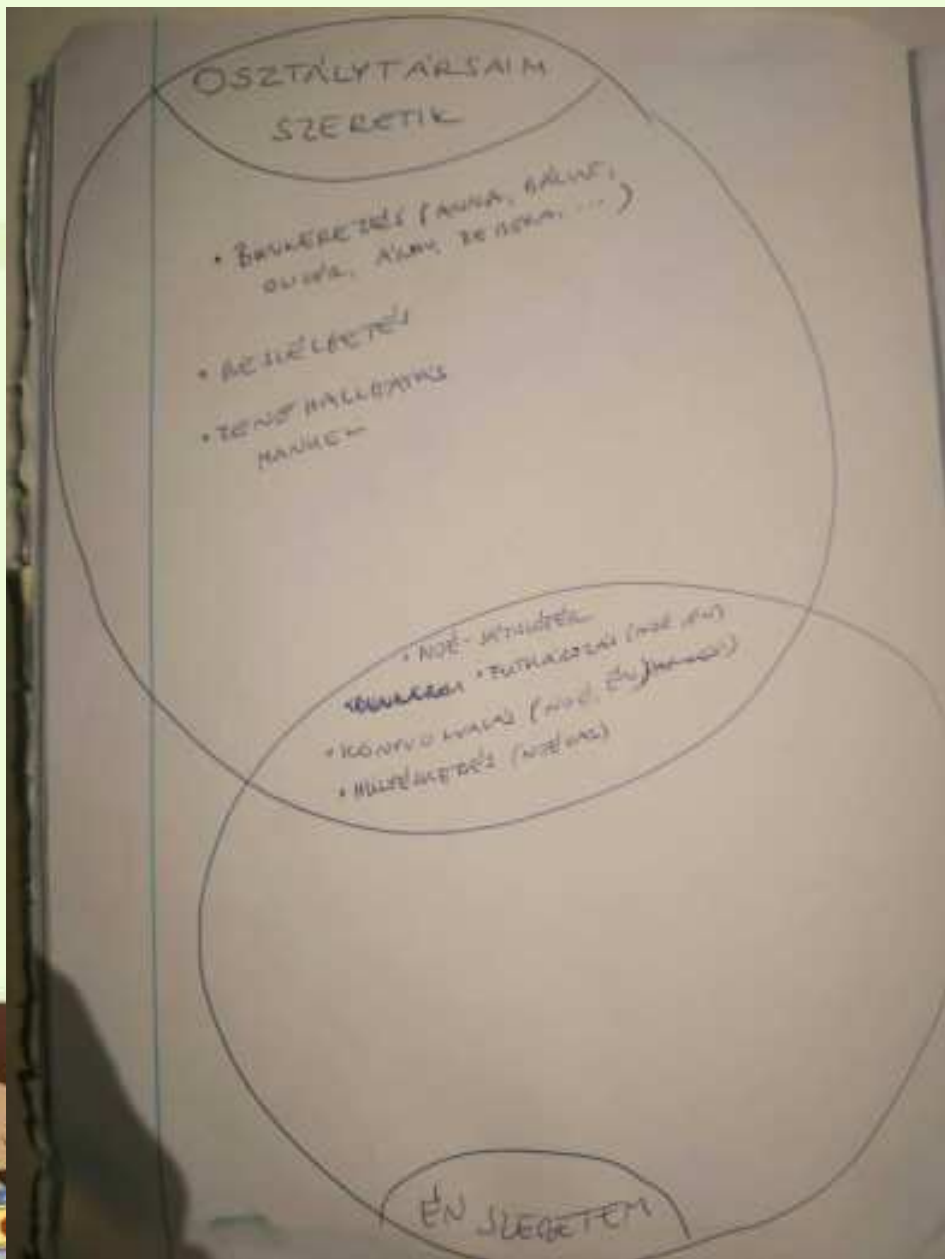
↓
Nagyon sírok és lefehérem a fejem
Ez nagyon rossz ~~am~~ érzés nekem.

Mit lehetne tenni?

- Mondhatom ezt:

Nekem nagyon rosszul esik, amit
tegyek. Leigyzúros hagyjátok abba!

MEGSZÓLÍTÁS

Nőci Kés
anya

Krisztina
gera Kés

NEM VÁGUNK MÁS SZAVABA!

- mert illetlenség
- mert rosszul esik a másik emberek
- mert azt hiszhet, hogy nem érdekel engem, amit mond.

IDEGENEKET CSAK AKKOR SZÓLITUNK MEG, HA MUSZAI.

Például:

- ha nem tudunk valamit
- ha segíteni kell neki

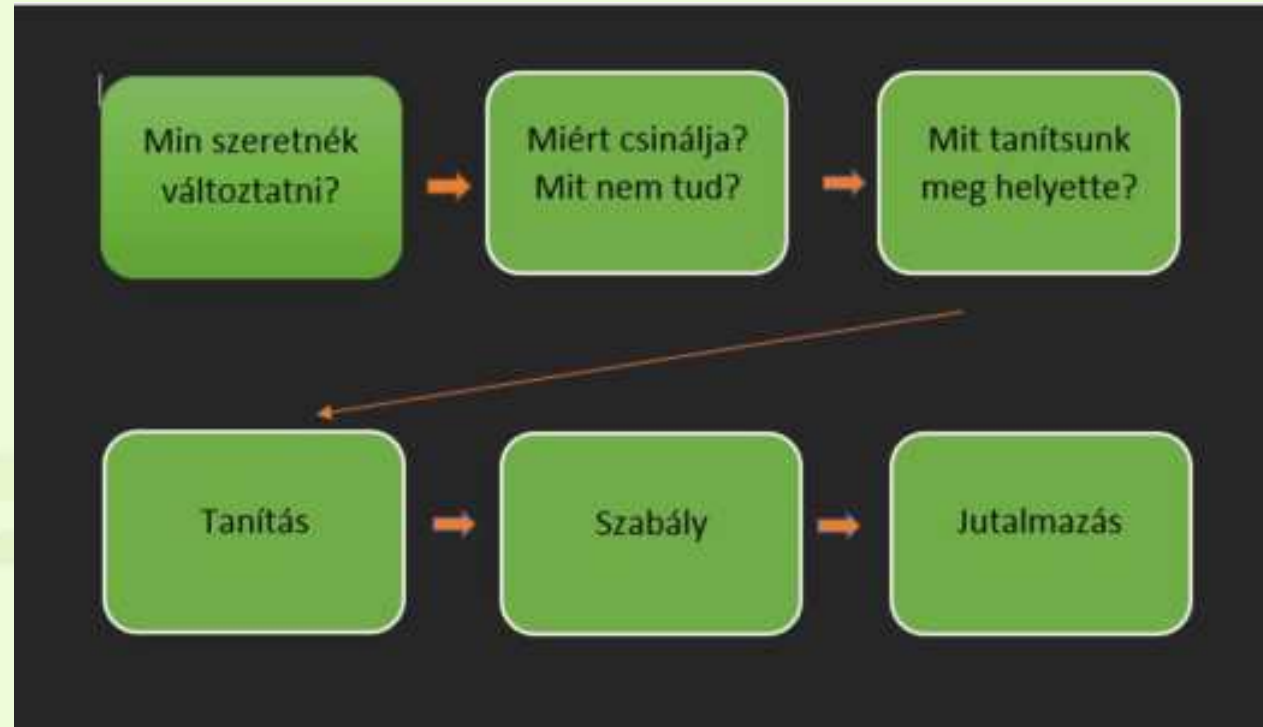

Együttműködés a pedagógusokkal

- Felismerés, megismerés, tudás átadása
- Célok megfogalmazása
- Akadálymentes környezet kialakítása
- Kihívást jelentő viselkedések kezelése
- Kortárs bántalmazás

Kihívást jelentő viselkedések kezelése

Kihívást jelentő viselkedések kezelése

1. Akadálymentesítés
2. Viselkedés kiválasztása
3. Viselkedés megfigyelése
4. Okok feltárása
5. Megfelelő viselkedés kiválasztása
6. Körülmények megteremtése és tanítás
7. Szabály, jutalmazási rendszer

Az új viselkedés ismérvei

- Érthető
- Konkrét
- Teljesíthető – amire a gyerek már most képes!
- Ugyanazt az eredményt érje el vele a gyerek, mint a problémás viselkedéssel

„Szabályok szabályai”

- egyszerre egy viselkedést módosítunk
- a gyermek számára érthető legyen
- a gyermek számára teljesíthető legyen
- vizuális megsegítés csatlakozzon hozzá
- a jutalom is legyen előre jelezve
- pozitív megfogalmazás

A jutalom

- A jutalom mindig *annak képviseljen jutalomértéket, akinek szánjuk.*
- A jutalom *megjelelő értéket* képviseljen
- Az alkalmazott jutalom *ne veszítse el a jutalomértékét*
- A jutalmakat a személy számára *érthető formában előre kell jelezni*
- A jutalomként használt dolgokat *átmenetileg meg kell vonni a személytől a viselkedésmódosításon kívüli szituációkban*

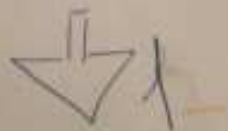
A saját hangomon beszélek

☺ → ISKOLAI
☺ → OTTHON

11. 2023. 11. 5.

☺	☺	☺	☺	☺	☺
☺	☺	☺	☺	☺	☺
☺	☺	☺	☺	☺	☺
☺	☺	☺	☺	☺	☺
☺	☺	☺	☺	☺	☺
☺	☺	☺	☺	☺	☺

Ha összegyűlik 25 ☺

SONIC

PLÜSS

Együttműködés a szülőkkel

- Diagnózis feldolgozás
- Módszerek, edukáció
- Eszközök otthoni használatra
- Érdekérvényesítés

A befogadó közeg felkészítése

- Inkluzív környezet megteremtése (School for All)
- Szülők tájékoztatása
- Pedagógusok edukálása
- Gyerekek edukálása
- Bántalmazás megelőzése/kezelése

Inkluzív környezet megteremtése (School for All)

- Mindenki számára hatékony iskola
- Nem kizárólag a sajátos nevelési igényű gyerekekre koncentrál
- Megfelelő fizikai, személyi feltételek
- Pedagógiai módszertan (differenciált oktatás)

Szülők tájékoztatása

- Nem kell a hozzájárulásuk – ez egy tény
- Az ismeretlen mindig félelmetes
- Konkrét tények, de nem kiemelve az adott gyereket
- Mit tesz az iskola, hogy jól működjön az inklúzió?
- Probléma esetén segíteni a szülők vagy a pedagógusok-szülők közötti kommunikációt

Pedagógusok edukálása

- Az ADHD kezelésében egyik leghatékonyabb módszer: pedagógustréning
- A pedagógusok megérthetik a különös viselkedések hátterét, eszközöket, módszereket kapnak a problémás helyzetek kezeléséhez
- Az ADHD-s gyerekek társas helyzetének javításában is ez tűnik az egyik kulcs momentumnak
- Szervezetek, diagnosztikai helyek bevonhatóak

Gyerekek edukálása

- A kortárs közeg megfelelő felkészítése kulcskérdés
- Megfelelő tudás közvetítése szakemberek bevonásával
- SEL (Social Emotional Learning modul)
<https://hirmagazin.sulinet.hu/hu/s/enablesegedanyagok>
- Cseperedő Alapítvány – A sokféleség oké <https://cseperedo.hu/letoltheto-anyagok/>

Cseperedő Alapítvány – A sokféleség oké

- érzékenyítés
- felkészülés a szakemberrel közösen!
- csak akkor, ha az érintett tanuló tisztában van a diagnózisával
- jelen legyen-e a diák? konszenzus!
- kisebb baráti kör bevonása előzetesen

A munkafüzet témái és a hozzá tartozó feladatlapok

Bevezető: Ez az osztályunk

1. **Az emberek általában különböznek egymástól**
Nem vagyunk egyformák
A különbözőségek néha látszanak, néha nem.
Ha különbözünk különbözőképp is értjük meg a világot?
2. **Az eltérések fogyatékoságokból, betegségekből, fejlődési zavarokból is következhetnek**
Ez ott lehet a mindennapokban
Sokszínűség
Találkozni a sokszínűséggel
A sokszínűség nem mindig látható
3. **Az autizmus spektrum zavar, megértés, segítségnyújtás**
Az autizmus nem látható
Az autizmus sokféle nehézséget okoz
...más dolgokban ők lehetnek jobbak
A barátom és az autizmus
Ha valaki bajban van
Hogyan lehetsz SZUPERbarát, ha valakinek a hatodik érzéke nem működik?
Van még ötleted?
Még az AUTIZMUSRÓL

Bántalmazás megelőzése és kezelése

- Az integráltan tanuló autista gyerekek legnagyobb része áldozatává válik a kortárs bántalmazásnak
- Az ADHD-s gyerekek bántalmazó és áldozat szerepben is megjelennek
- Érzékelik, hogy bántalmazók? – mentalizációs problémák – helyben megoldást találni
- Kortárs segítők bevonása

Egy lehetséges modell: MOSAIC Program

- Bizonyítottan javítja a társas helyzetet (Mikami, 2017)
- Az ADHD-s gyerekek rossz „hírneve” hozzájárul a szociális és tanulási sikertelenségükhöz
- A világos elvárások és struktúrák hasznosak az ADHD-s gyerekek megsegítésében
- Ha a tanár kommunikálja a többiek, és az érintett gyerek felé is az ő értékeit, az elősegíti a befogadást, inklúziót

Lényege, hogy a tanár **világos elvárásokat, szabályokat** a kommunikál a gyerekek felé; az ADHD-s gyerekek **erősségeit gyakran hangoztatja** az osztály előtt, ha viszont **figyelmeztetni** kell egy szabály betartására, azt inkább **négyszemközt** teszi; valamint, hogy igyekszik személyes **jó kapcsolatot** kialakítani az érintett gyerekekkel a tanórákon kívül is.

*Köszönöm a
figyelmet!*

